

PIERRE BOURDIEU'NÜN KAVRAM VE KURAMLARI İLE CUMHURİYETİN İLK DÖNEMLERİNDEKİ HARF VE DİL DEVRİMİNİ ANLAMAK

Goshgar BAYLAROV¹

Öz

Bu makale, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemleri ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilk yıllarında yaşanan köklü kültürel değişimlerin, özellikle dil ve harf reformları gibi kültür alanında gerçekleşen dönüşümleri nasıl etkilediğini incelemektedir. Çalışmada, Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nün bilim dünyasına kazandırdığı bazı kavramlar ve kuramsal çerçeveler temel alınarak bu süreçler değerlendirilmiştir. Öncelikle Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemindeki toplumsal yapının, kültürel sermaye bağlamında önemli bir göstergesi olan dil kullanımı ve yazı sistemine dair genel bir değerlendirme yapılmıştır. Bu bağlamda, Osmanlı toplumu içerisinde farklı dil ve yazı biçimlerinin nasıl bir sosyal dinamik yarattığı ele alınmıştır. Devamında, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk'ün modern bir ulus-devlet inşa etme anlayışı kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Bu inceleme sırasında Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen alfabe ve dil devrimleri üzerinde durulmuş, bu reformların ardındaki ideolojik ve pratik gerekçeler detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Ayrıca, Cumhuriyetin ilk yıllarında toplumda meydana gelen sosyo-kültürel değişimler analiz edilmiş ve bu değişimlerin dil ve harf reformları üzerindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Makale boyunca, kültürel sermaye, sembolik güç ve toplumsal alan gibi Bourdieu'nün temel kavramları kullanılarak, dönemin kültürel dönüşümlerinin yalnızca dil ve yazı reformlarıyla sınırlı kalmadığı, aynı zamanda toplumsal yapının modernleşme süreciyle birlikte yeniden şekillendiği gösterilmeye çalışılmıştır. Böylece, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan bu tarihsel kesitte, dil ve harf reformlarının, hem dönemin ideolojik ihtiyaçlarına yanıt veren hem de toplumu modernleşme sürecine yönlendiren önemli bir araç olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bourdieu, Cumhuriyet, Harf Devrimi, Dil Devrimi.

UNDERSTANDING THE ALPHABET AND LANGUAGE REFORMS IN THE EARLY YEARS OF THE REPUBLIC THROUGH PIERRE BOURDIEU'S CONCEPTS AND THEORIES

Abstract

This article examines the profound cultural transformations that occurred during the late Ottoman Empire and the early years of the Republic of Turkey, particularly focusing on how these transformations influenced cultural developments such as language and script reforms. The study employs key concepts and theoretical frameworks introduced by French sociologist Pierre Bourdieu to analyze these processes. Initially, it provides an evaluation of the sociocultural structure of the late Ottoman period, with an emphasis on language usage and the writing system as significant indicators of cultural capital. In this context, it explores how the diverse linguistic and scriptural practices shaped the social dynamics within Ottoman society. Subsequently, the study delves into the vision of Mustafa Kemal Atatürk, the founding leader of the Republic of Turkey, for constructing a modern nation-state. This analysis gives particular attention to the alphabet and language reforms initiated under Atatürk's leadership, elaborating on the ideological and practical motivations behind these reforms. Moreover, the socio-cultural changes that took place during the early years of the Republic are examined to identify their impact on the language and script reforms. Throughout the article, key concepts from Bourdieu, such as cultural capital, symbolic power, and social fields, are utilized to demonstrate that the cultural transformations of the era were not confined to language and script reforms. Instead, these reforms are portrayed as part of a broader modernization process that redefined the societal structure. Thus, this study emphasizes that, within the historical context extending from the Ottoman Empire to the Republic of Turkey, the language and script reforms served as critical instruments for addressing the ideological needs of the period while simultaneously guiding society through the modernization process.

Keywords: Bourdieu, Republic, Alphabet Revolution, Language Revolution.

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, goshgar.baylarov@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5411-1959

Bu Yayına Atıfta Bulunmak İçin: Baylarov, G. (2024). Pierre Bourdieu'nün kavram ve kuramları ile Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki harf ve dil devrimini anlamak. *Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 133-144.

GİRİŞ

Toplumda iletişim ve etkileşimin zemini olan kültür, bunların yanı sıra bir tahakküm kaynağı olmak görevini de üstlenmektedir. Bilim, sanat, din, hatta dil gibi bütün simgesel sistemler, aslında gerçeklik olgumuzu şekillendirerek kitleler arası iletişimin temelini oluştururlar. Bunun dışında bu simgesel sistemler toplumdaki hiyerarşinin oluşumuna ve idamesine de katkı sağlamaktadır (Swartz, 2011: 11).

Kültür ve onun alanlarından olan dil ve alfabe ise bir toplum ve devlet için en önemli unsurlardandır. Devlet kavramı ise gittikçe güncelleşerek modern halini almıştır. Modern devlet kavramı, Avrupa'da feodal sistemin geleneksel teokratik dünya görüşünün Rönesans'ın rasyonel-pozitivist fikirleriyle değiştirilmesinin bir sonucu olarak oluşmuştur. Avrupa'da merkezleşmiş monarşilerin ortaya çıkışına paralel olarak bir kapitalist ilişkiler sisteminin oluşumu, modern devletlerin ortaya çıkışının sosyal, politik ve ekonomik temellerini belirlemiştir. Fransız Devrimi'nin siyasi ve ideolojik çerçevesi, modern devletlerin, diğer bir deyişle tarih sahnesinde ulus devletlerin yerindeki en önemli faktördür. Sonuç olarak, modern devlet anlayışımız, 16. yüzyıldan beri Avrupa'da farklı dinamik süreçlerle ortaya çıkan ulus devletlerle ilişkilendirilir (Üzeyirova, 2016: 4).

Modern siyasal tahayyülde ulus devlet kavramı temelde demokrasi, insan özgürlükleri, hukukun üstünlüğü, sosyal refah, bilim, eğitim, sağlık, yüksek teknoloji geliştirme ve üretimin sanayiye dayanması gibi sosyal bileşenleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu anlamda, böyle bir sosyo-politik oluşum modeli ilk olarak Batı'da oluşturulmuş ve bu faktörler, genel gelişimi karakterize ederken, yavaş yavaş dünyanın geri kalanına göre belirleyici bir avantaj sağlamıştır. Yavaş yavaş, bu tarihsel deneyim Batılı bir modernleşme veya gelişme modeli olarak değerlendirilmiştir. 19. yüzyılın Avrupa merkezli görüşlerine göre, modernizasyon (Batı modeli), geleneksel devletleri çağdaşlaştırmanın tek olası yoludur.

Türkiye'de modernleşme süreci, Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nden daha önce, özellikle 19. yüzyılın ortalarında başlayan Tanzimat dönemine dayanmaktadır. Türk modernleşmesinin itici gücü, sosyal kalkınmada Batılı ülkelerin gerisinde kalmama ve onların seviyesine yükselme mantığına dayanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'deki modernleşme süreçleri başından beri hiyerarşik bir yapı içinde, yani tepeden inmece uygulanmıştır.

Atatürk'ün 1923'te Cumhuriyeti ilan etmesi, Türkiye'deki modernleşme sürecinde bir dönüm noktasıydı ve o zamandan beri Türk siyasi eliti tarafından sistematik bir sosyo-politik program biçiminde radikal bir şekilde uygulanagelmektedir. Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni Osmanlı Devleti'nin siyasi ve ekonomik yıkıntıları üzerine kurmuştur. 1918-1923 ulusal kurtuluş hareketinin başarıyla tamamlanmasının ardından, Osmanlı hanedan yönetiminin yerini, laik değerlere ve halkın gücüne dayanan modern bir devlet modeli almıştır. Atatürk aynı zamanda modern devletin esas dayanağı olan halkın da çağdaşlaşmasını istemiştir.

OSMANLI DÖNEMİNDE ALFABE VE DİL

Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nün en önemli araştırma alanlarından biri dildir. Habitusun temel araçlarından olan dil, dilsel pratiklerin de yer aldığı pratiklerin üreticisidir. Ayrıca, dil kültürel ve simgesel sermaye işlevi de görmektedir (Swartz, 2011: 23). Başarıyla gerçekleşmiş bir dil devriminin Bourdieu'nün bu fikirlerinden yola çıkarak aynı zamanda bir kültürel ve simgesel sermaye devrimi olduğunu belirtmek gerekir. Dil ve alfabe kültürün bir parçası olduğu için Bourdieu'cu yaklaşımla bu kavramların habitusun da bir parçası olduğunu söyleyebiliriz. Habitus, Bourdieu'nün kültür kuramını yazma çabası sonucunda ortaya çıkmış

bir ürün olarak değerlendirilebilir. Bourdieu'ye göre "habitus" kelimesinin seçilmesinin stratejik anlamı, "kültür"ün gündelik dilde ve sosyal bilim dilinde kullanımının üst-belirlenmiş olmasıdır (Swartz, 2011: 163). Kültürü bir kuram olarak ele alırken Bourdieu, yapısalcılıktaki gibi bir "ortak kod"dan ve Marksizm'deki gibi düşüncelerde, inançlarda ve de değerlerde olduğu gibi ideolojik bir sistemden fazlasını kastetmektedir (Bourdieu, 1968: 194; Akt. Swartz, 2011: 163).

Latince anlamından dolayı habitusu alışkanlık olarak anlayanlara karşı bir tutum sergileyen Bourdieu'a göre, "alışkanlık" terimi ile "habitus" kavramı arasında çok fark vardır. Alışkanlık otomatik bir şekilde tekrarlanan bir şey olduğu halde; habitus yaratıcıdır ve tarih tarafından yaratılıp, tarihten görece olarak koparılan bir keşif ilkesidir (Bourdieu, 1997: 122; Akt. Karademir ve Kaya, 2020: 648). Bourdieu habitusu bireyin başarı düzeyi ve insanların nasıl çalıştığı konusunda sahip olduğu sınıfların veya statü gruplarının bütün mensuplarında ortaklık gösteren, kısmen kalıcı bilinçdışı düşünceler kümesi olarak tanımlamıştır. Bu düşünceler, daha doğrusu yatkınlıklar, fertleri, yaşam düzeyleri ve statü farklılıkları ile ilgili var olan yapıyı tekrar tasarlayacak tarzda işlemeye yöneltir. (Swartz, 2011: 273).

Şüphesiz ki fikirleri oluşturan ise dildir. Filolojik anlamı ile dil toplumlarında kişilerin ve nesillerin birbiriyle anlaşmasını sağlayan bir iletişim aracıdır. Genel anlamda, iletişim aracı olmasıyla birlikte toplumu birleştirmeyi amaçlayan bir kültür ögesidir. Kültürü ise toplumun geçmişten beri çeşitli alanlarda atalarından aldığı miras ve ırkların oluşmasında etkili bir rol oynayan, bireylerini birbirine bağlayan bağlar toplusudur. Bu sosyal bağlarından en önemli olanı ise dildir. Buna sebep dilin kültürü tarihin farklı evrelerinde nesilden nesile aktarmış olmasıdır (Aktaş, 1999: 699).

Alfabe ise dilin yazıya alınması için bir araçtır. 17. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda başlayan reformlar çerçevesinde aydınlar ve devlet yöneticileri arasında tartışılan konulardan biri de alfabedir. Arap alfabesinin ıslahı konusunun Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü geciktirmek ve engellemek amacıyla tartışıldığı görülmektedir (Boyacıoğlu, 2001).

Arap alfabesinin Türkçe yazmada yetersiz kaldığını ilk defa 17. yüzyılda Kâtip Çelebi söylemiştir (Arıkan, 1990: 1). 1839'da Tanzimat Fermanı ile Osmanlı İmparatorluğu'nda reformların hızlanması ile Münif Paşa, Arap alfabesinde yazmanın zorluklarını dile getirmiş ve bu yazı sisteminin düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir. Alfabede yapılacak düzenlemelerin, okuyup yazmayı kolaylaştıracağı fikrini savunan Münif Paşa aynı zamanda, Latin alfabesinin kolaylığından da bahsetmiştir. Bu alfabeği kullanmanın faydalarından söz etse de daha çok Arap alfabesindeki harflerin ayrı ayrı yazılmasının gerektiğini savunmuştur (Ülkütaşır, 1981: 18). 1851 yılında ise Türk dilinin sadeleştirilmesi ve halk için daha aydın şekilde eserler yazılması amacıyla "Encümen-i Daniş" kurulu oluşturulmuştur. Daha sonralar bu kurul tarafından tasarlanan dersliklerde Arap harfleri harekeli olarak kullanılmıştır (Ülkütaşır, 1981; Akt. Değerli, 2008: 1).

Arap harf ve işaretlerini Türkçeye uygunlaştırmaya çalışanlardan biri de İbrahim Şinasi'dir. O, 1869 yılında bununla ilgili çalışmalar gerçekleştirse de başarısız olmuştur. 1884 yılında ise Ebuzziya Tevfik, bu konuyla ilgili çalışmalar yapmış ve bazı sonuçlar elde etmeyi başarmıştır. Şöyle ki Ebuzziya Tevfik, alfabeği 519 harf ve işaretten 110'a kadar indirmiştir (Ülkütaşır, 1981). Bu çalışma yeterli olmadığından dolayı uygunlaştırma çalışmaları sürmüş ve 1911 yılında İstanbul'da "Harf Islahatçıları" üyeleri tarafından "Islah-ı Huruf Komisyonu" kurulmuştur (Eren, 1950; Akt. Değerli, 2008: 1). 1860'lı yıllardan itibaren ise özellikle Arap harf ve işaretlerinin değiştirilmesi ile ilgili farklı fikirler ortaya çıkmıştır. Arap harflerinin ıslahı hakkında ortaya atılmış fikirleri iki açıdan ele alabiliriz:

a) Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında kullanılan harf ve işaretleri değiştirmeyerek, Türkçe sözleri yazarken yeni bir yazım sisteminin uygulanması ile ilgili düzenlemeler yapmak.

b) Türkçe kelimelerin yazımında olduğu gibi, Arapça ve Farsça olan sözlerde de yeni yazım sisteminden yararlanmak (Hatipoğlu, 1981: 30-69; Akt. Değerli, 2008: 1).

Latin alfabesini Türk diline uyarlama fikri ilk olarak 1860'lı yıllarda Azerbaycan Türkü Mirza Fatali Ahundov tarafından ortaya atılmıştır. Ek olarak, Ahundov bir Kiril alfabesi de geliştirmiştir (Levend, 2011: 156).

İkinci Meşrutiyet ilan edildikten hemen sonra Arap harfleri ve Latin harflerinin hangisinin kullanılacağına ilişkin tartışmalar başlamıştır. Doktor Musullu Davut, Meşrutiyet'ten kısa süre sonra Latin harflerinin kabulü ile ilgili bir öneri hazırlayıp Meb'ûsân Meclisi'ne vermişse de dikkate alınmamıştır. O yıllarda İstefan Karayan ve Binbaşı Hidayet İsmail de Latin harflerini kullanmayı hedefleyen bir teklif hazırlasalar da gerekli dercede önem verilmemiş ve çabaları sonuç vermemiştir. Osmanlı yazısını değiştirmek isteyenlerin asıl amacı bu alfabenin Türklerin ünlü seslerini ifade etmekte yeterli olmaması olmuştur. Bu sorunun neden olduğu imla bozukluğu, yazılı basının ve resmi ders kitaplarının yaygınlaşmasıyla daha çok hissedilmiştir. 1870'lerden itibaren Türk dilinin standart bir sözlüğünün oluşturulmasına yönelik çabalar imla sorununu gündeme getirmiştir.

Kılıçzade Hakkı'nın 1914'te yayımladığı Hürriyet-i Fikriye'deki beş imzasız yazı, bu değişikliğin kaçınılmaz olduğunu savunarak Latin harflerinin kademeli olarak kullanılmasını önermiştir. Ancak dergi bu yazıları nedeniyle İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından kapatılmıştır. Henüz Birinci Dünya Savaşı başlamadan, Osmanlı İmparatorluğu'nun Harbiye Nazırı Enver Paşa, özellikle askerlik sisteminde uygulamaya çalıştığı "Ordu Elifbası", "Hatt-ı Cedid", "Enver Paşa Yazısı" olarak bilinen bir yazı sistemi geliştirmiştir. Uygulanmak istenen bu alfabenin Arapçadan alınmış harfleri ayrıık olarak yazılmış; "elif", "vav", "ye" gibi sessiz harfler ise sesli şekilde kullanılmaya başlamıştır. Hatta bir dönem orduda bazı resmi evraklar bu yazıyla yazılmışsa da yeni alfabeyle yazılmış bu yazıları okumakta subaylar eskisinden daha çok zorlandıkları için bir müddet sonra yeni alfabe kullanılmaz hale gelmiştir (Boyacıoğlu, 2001; Akt. Değerli, 2008: 1). Alfabe konusu üzerine tartışmalar Millî Mücadele süreci boyunca yapılmış, Cumhuriyet kurulduktan sonra ise bu konu hakkında daha ciddi bir yol izlenmiştir.

MODERN DEVLET ALGISI

Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra, Büyük Osmanlı İmparatorluğu'ndan neredeyse hiçbir şey kalmamıştı. Üç kıtaya yayılan büyük imparatorluk, günden güne zayıflıyordu. Birinci Dünya Savaşı, zaten zayıflamış olan Osmanlı İmparatorluğu'nu daha da zayıflattı. Bir zamanlar Türklerin kanıyla elde edilen topraklar bağımsızlık kazandı. Avrupa devletlerinin İstanbul'u Hıristiyanlara iade etme ve adını Konstantinopolis olarak değiştirme istekleri gerçekleşebilirdi. Türk halkı her şeyini ve en önemlisi istiklal ve hürriyetini kaybetmek üzereydi. Türklerin bu karanlıkta umuda, dirilişe, aydınlığa ihtiyacı vardı. Bu umudun ışığı, cesur, eğitimli bir subay Mustafa Kemal idi.

Osmanlı devletinin geleneksel değerlerinden farklı olarak yeni devlet, Rönesans'ın dünya görüşüne, Fransız Devrimi'nin fikirlerine ve 19. yüzyılın pozitivist değerlerine dayanmıştır. Batıl inançlar, kitlesel cehalet ve az gelişmiş ulusal bilinç, cumhuriyetin kurucuları tarafından Türk toplumunun geri kalmışlığını ve dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü karakterize eden faktörler olarak görülüyordu. Bu bağlamda, genç Türk devletinin ve milletinin gelecekteki gelişimi, modernleşme, medeni dünyaya uyum, modern bir eğitim sisteminin kurulması ve milli bilincin güçlenmesinde görülmüştür.

Bourdieu'nun fikirlerinden yola çıkarak, alan kavramını bir mücadele alanı olarak değerlendirebiliriz. Bourdieu'ya göre alan, eski ve yeni aktörlerin mevcut durumu koruma ya da değiştirme amacıyla karşı karşıya geldiği bir mücadele arenasıdır. Bu bağlamda, özellikle Cumhuriyet elitinin dil alanında geçmişten gelen mirası değiştirme çabası dikkate değerdir. Bu mücadele, siyasal alanı dönüştürme amacıyla başlayan ve eğitim, kültür gibi yeni alanlarda topluma farklı sermaye biçimleri ve habitus kazandırmayı hedefleyen bir sürecin parçası olarak değerlendirilebilir.

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin ideolojik temellerini altı ilkeye göre tanımlamıştır. Cumhuriyetçiliği, milliyetçiliği, halkçılığı, devletçiliği, laikliği, inkılapçılığı kendinde birleştiren bu temel ilkeler, önce Cumhuriyet Halk Partisi'nin tüzük ve programına yansımış ve daha sonra 5 Şubat 1937'de değiştirilmiştir.

Bilindiği gibi Lozan Konferansı'nın bitiminin ardından 1923 yılının 29 Ekim'inde Atatürk ve silah arkadaşları tarafından Türkiye Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Anayasanın ilk maddesi göre Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetim biçimi cumhuriyetçi hükümet olarak tanımlanmaktadır. Atatürk'e göre en iyi hükümet, halkın iradesinin esas söz sahibi olduğu, halkın tercihiyle kurulan hükümettir (Yücel, 1988: 823). Atatürk bu düşünceyi Türk devletinin temeline yerleştirmiş ve böylece Cumhuriyet, Türk milletinin milli iradesine dayalı bir milli devlet olarak kurulmuştur.

Halkçılık ilkesi, Atatürk'ün modern devlet vizyonunun ana kriterlerinden biridir. Bu kavrama göre insanlar, bireyler ve gruplar arasında herhangi bir bölünmeyi veya eşitsizliği kabul etmeyen sosyal bir birlikteliktir. Aynı zamanda halk özgürdür ve özyönetim hakkına sahiptir. Bu fikirlere dayanarak Atatürk'ün halkçılık anlayışı, iktidar ve yönetişimin birlikte olduğu anlamına geliyordu.

Atatürk'ün modern devlet modelinin bir diğer önemli ideolojik yönü, laiklik ilkelerine dayanmaktadır. Mustafa Kemal'e göre "laiklik ateizm değildir, aynı zamanda sahte dindarlığa karşı mücadeleye yol açar ve gerçek dindarlığın gelişmesini sağlar. Bunu dinsizlik anlamında anlamak yanlıştır. Herkes vicdanına itaat etmekte özgürdür. Dine saygı duyuyoruz, düşünmeye karşı değiliz. Sadece dini işleri ulusal ve devlet işleriyle karıştırmamaya çalışıyoruz" (Allahverdiyeva, 2016: 4).

Yeni Türkiye'yi güçlü bir devlete dönüştürmek için hayatın her alanında laik devrimler gerçekleştirmek gerekiyordu. Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün öncülüğünde başlayan devrimler, Türkiye Cumhuriyeti'nin hem siyasi yapı hem de sosyo-kültürel değerler açısından bir sanat eseri haline getirilmesi ilkesine dayanıyordu. Atatürk, 1925 devrimlerinin amacını şu şekilde tanımlamıştır: "Gerçekleştirdiğimiz ve gerçekleştirmekte devam ettiğimiz devrimlerin maksadı, Türk milletini tüm anlam ve biçimiyle tamamen modern ve kültürel bir toplum haline getirmektir. Devrimimizin ana ilkesi budur" (Yücel, 1988: 824).

Bu fikirleri ile Atatürk, her alanda mücadele edeceklerini göstermiştir. Atatürk, Cumhuriyetin bir sanat eseri haline getirilmesi için yeni mücadele alanları açarken, Bourdieu'nun bahsettiği siyasal sermayeden kültürel sermayeye aktarımı hedeflemiş, yeni habitusların oluşturulmasını öngörmüştür. Mustafa Kemal Atatürk batıl inançları, cehaleti ve milli öz bilinç eksikliğini Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne ve Türk toplumunun gerilemesine yol açan faktörler olarak değerlendirmiş ve milletin gelecek gelişim ve kurtuluşunu çağdaşlaşmakta, eğitimde, sivil dünyaya uyum sağlamakta ve milli düşüncenin kavranmasında görmüştür. Bu ilkeleri ile Atatürk, toplumu siyasal ve kültürel sermaye değişimine hazırlamıştır.

Mustafa Kemal Atatürk, yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği için eğitime çok büyük önem vermiştir. 1923 yılında Eskişehir'de yaptığı bir konuşmada Osmanlı döneminde eğitime yeteri kadar dikkat ayrılmadığına vurgu yaparak, saptadığı boşlukları dile getirmiş, eğitimle ilgili gelecek düşüncelerinden bahsetmiştir. Atatürk'e göre milleti özgür ve bağımsız kılmamanın, şanlı ve yüksek bir toplum haline getirmenin tek yolu eğitimidir. Eğitimsizlik toplumu köleliğe ve geri kalmışlığa mahkûm eder. O "Türk halkının eğitim alarak aydınlanması ve bununla Türkiye'nin dünyanın önde gelen devletlerinden birine dönüşebileceğini" kendi konuşmalarında belirtmiştir (Hacı, 2014: 203).

Bourdieu, eserlerinde eğitimi merkezi bir yere koymuş ve çağdaş sınıflaşmış toplumlarda kültür ile iktidar arasındaki ilişkiyi anlamak için eğitim kurumlarını incelemiştir. Ancak Bourdieu düşüncesinde dil ve harf, toplumsal deneyimin temel unsurlarına denk düşer. Bu bağlamda Cumhuriyet eliti, Osmanlı'dan miras kalan bilgi stoğunu ve toplumsal deneyimi dönüştürmeyi hedeflemiştir. Osmanlı'nın devamlılığına ve onun oluşturduğu habitusa karşı yeni bir devamlılık ve yeni bir habitus inşa edilmek istenmiştir. Dil ve harf özelinde kültür alanı, Cumhuriyet elitinin mücadelesinin merkezinde yer almış ve bu durum Bourdieu'nun teorisinde, aktörler arasındaki mücadele alanı olarak tanımlanabilecek bir bağlama oturmuştur. Dolayısıyla, kültürün toplumsal sınıflaşma ve modern toplumlarda statü ile farklılığın dağılımındaki rolü, eğitim gibi kurumların yanı sıra dil ve harf reformları üzerinden de okunabilir (Swartz, 2011: 263).

Bourdieu, eğitim sisteminden bahsederken onun üç önemli işlev gördüğünü Reproduction'da ifade etmektedir. Ona göre eğitim, başat olarak kültürel mirası "muhafaza etme, telkin etme ve yüceltme" işlevlerini yerine getirir. Bu işlevler, eğitim alanında içsel ve asli olarak değerlendirilmektedir. Eğitim yolu ile sadece teknik bilgiler ve beceriler paylaşılmaz, aynı zamanda benzer kültürel gelenek içerisinde bireylerin sosyalleşmesi de kolaylaşmaktadır (Bourdieu ve Passeron, 1977: 177- 219; Akt. Swartz, 2011: 265). Bourdieu'nun bu yorumlarından yola çıkarak Atatürk'ün eğitim yolu ile toplumu yeniden inşa etmek istediğini, halkını geçmişini bilen ve geleceği için mücadele eden bir millet olarak görmek istediğini söyleyebiliriz.

HARF VE DİL DEVRİMİ

Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti arasında toplumsal ve iletişimsel bir dönüşüm söz konusudur. Bir başka ifadeyle, bireyler arasındaki iletişimi kuran dil öğeleri ve bu öğeleri içeren yazım kuralları değiştirilmiştir. Bu durum, sadece dille sınırlı kalmayarak, aynı zamanda yeniden oluşumun bir parçası; topluma etki gösteren siyasal kararların tanımlayıcısı veya bütünleştiricisi olmuştur (Tavlı, 2013: 2).

Atatürk devrimlerinden biri, bu dönüşümün önemli parçalarından biri olan ve devlet ve milli çıkarlar için büyük önem taşıyan dil devrimidir. Toplumun oluşmasında dilin rolünden bahsederken Atatürk, "millet, dil, kültür ve mefkûre birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasî ve içtimaî heyettir" (İnan, 1969: 56) kelimelerini kullanmış, Türkçenin önemini ise 1931 yılında Afet İnan'a dikte ettirdiği Vatandaş İçin Medenî Bilgiler kitabının yedi ve sekizinci sayfalarında şöyle ifade etmiştir: "Türk milletinin dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel ve en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Onun için her Türk dilini çok sever ve yükseltmek için çalışır. Bir de Türk dili Türk milleti için mukaddes bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz badireler içinde ahlâkını, ananelerini, hatıralarını, menfaatlerini elhâsıl bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olunduğunu görüyor. Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir" (İnan, 1969: 57, Akt. Aktaş, 1999: 699).

Atatürk'ün dil devrimi yazı devrimiyle başlamıştır. Türk halklarının alfabesi ve yazı kültürü çok eski bir tarihe sahip olsa da Türkler de dâhil olmak üzere Doğu'da İslam'ın benimsenmesi nedeniyle diğer pek çok halk gibi Türkler de Arapça yazı sistemine geçmek zorunda kalmışlardır. Arapça yazının ise bazı zorlukları olmuştur. Harfler sözcüklerin başında, ortasında, sonunda ya da tek başlarına oldukları zaman dört farklı biçimde yazılıyorlardı ve kısa sesliler yazıda kullanılmıyordu. Arapça yazı klasik Arapça fonetiğini yansıttığından, daha az sessizi ve daha fazla seslisi olan Türkçe'ye pek uymamıştır. Büyük Savaşın başında Enver Paşa'nın, harflerin yalnızca tek başlarına oldukları biçimlerini kullanan değiştirilmiş bir Arap alfabesi kullanması ise eğitilmiş Türklerin çoğu gibi Mustafa Kemal'in de hoşuna gitmemiştir. O, bunun yararsızdan da kötü olduğunu düşünmüştür. Harfler birbirine bağlı olmayınca bir bakışta okumak olanaksızdı ve Türkçe'nin sesini verebilmek amacıyla herhangi bir sözcük için gerekli olmayan harfleri de kullanmak da gerekiyordu. Üstelik yenilenmemiş Arap alfabesi gibi, Türkiye ile Latin alfabesini kullanan gelişmiş ülkelerin arasındaki ilişkiyi güçleştiriyordu (Mango, 2000: 448).

İslam'ın hâkim olduğu bir ülkede, yüzyıllardır uygulanan ve kutsal sayılan Arap alfabesini değiştirmek büyük cesaret gerektiriyordu. Atatürk, birkaç yıllık hazırlıktan sonra Latin alfabesine geçmeye karar vermiştir. Onun adımı, kelimenin tam anlamıyla büyük bir sosyo-politik içeriğe sahip gerçek bir devrimdi.

Sosyo-politik içeriğe sahip bir devrime Bourdieu'nun fikirleriyle bakarsak böyle bir devrim, aynı zamanda toplumun kültürel sermayesini, sınıf olgusunu ve sonuç itibarıyla tabakalaşmasını da değiştirebilirdi. Atatürk de alfabe devrimine özel bir önem vermiş, onu toplumun modernizasyonu, Avrupalılaşıma ve kültürel seviyenin yükselişinin temeli olarak görmüştür.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde kullanılan Arap alfabesinin zorluğu ve Türkçe'yi ifade etmekte yetersizliği Osmanlı nüfusunun kültürel sermayesini de büyük oranda etkilemiştir. 1927 yılında yapılan ilk sayımda 13.650.000 olarak belirlenen nüfusun büyük çoğunluğu okuryazar değildi. Çoğu insan, yeni Latin alfabesiyle başlayarak okuma yazma öğrenmiştir (Mango, 2000: 450). 1 Ocak 1929 tarihinden yeni alfabenin kullanımını zaruri kılan yasa, meclisin faaliyete başladığı 1 Kasım günü oylanmıştır. Türkiye'nin dört bir köşesinde yeni harflerle okuma yazma eğitimi vermek amacıyla Millet Mektepleri oluşturulmuştur. 1936 yılında bu okulların görevi Halkevlerine devredilmiş ve 2.500.000 okuryazarlık diploması dağıtılmıştır. Bu süre içinde, 16 milyona ulaşan nüfusun okuryazarlık oranı iki kat artarak yüzde ondan yüzde yirmiye çıkmıştır (Mango, 2000: 450).

Dil ve alfabenin kültürel sermayenin bir parçası ve aynı zamanda göstergesi olduğunu göz önünde bulundurarak yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti'nin nüfusunun Osmanlı nüfusuna nispette bu alandaki kültürel sermayesinin kısa bir zamanda iki kat daha arttığı söylenebilir. Kültürel sermayenin artmasının temel sebeplerinden biri de kültürel pratiklerin artmasıdır. Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'ya göre kültür ile toplumsal sınıf karşılıklı ilişki içindedir. O, kültürel pratikleri sınıf ayrımlarının gösterenlerinin temeli olarak görmektedir (Swartz, 2011: 201). Bourdieu'cu yaklaşımla söylersek Atatürk, kurmuş olduğu yeni Cumhuriyette kültürel sermayesini zenginleştirmiş yeni sınıfların oluşmasını istemiştir.

Latin alfabesine karşı çıkanlar da az olmamıştır. Latin alfabesine en fazla direnişi, eğitilmiş seçkinler göstermiştir. Eğitilmiş seçkinlerin yeni alfabeye direniş göstermesinin sebebi o entelektüellerin kişisel kültürel sermayelerini okuma yazma öğrendikleri ve toplumsal statülerini kazanmalarında o güne kadar onlara yardımcı olmuş Arap alfabesine borçlu hissetmeleridir. Başka bir deyişle, Osmanlı döneminde Arap alfabesi ile eğitim almış ve kendi habituslarını ve simgesel sermayelerini inşa etmiş entelektüeller, yeni alfabeyi kendilerine bir tehdit olarak görmüşlerdir.

Bu nedenle Atatürk, yeni alfabenin çalışılmasını kişisel olarak denetlemiş, başarılı uygulamasından gururla bahsetmiş ve yazı reformunun dil devriminin başlangıcı olduğunu düşünmüştür. 1923'te Türkiye İktisat Kongresi'nde yeniden Arap alfabesinden Latin'e geçişle ilgili tartışma gündeme gelmiştir. Kongre Başkanı Kazım Karabekir Paşa, alfabe sisteminin değiştirilmesinin Türkiye ile İslam dünyasını ayırmanın bir yolu olduğunu söyleyerek öneriyi reddetmiştir. Kazım Karabekir Paşa'nın son derece yetenekli, eğitilmiş bir subay olduğunu göz önünde bulundurarak, Mustafa Kemal Atatürk'ün aslında sadece kültürel sermayesi olmayan veya az olan bir kesimle değil, dönemin kültürel ve ekonomik sermayesi yüksek entelektüel kesimi ile de mücadele ettiğini söyleyebiliriz.

1926 Bakü Türkoloji Kongresi, Türkoloji'nin gelişmesi, dil ve alfabe konusunda radikal kararlar ve Türkiye-SSCB ilişkilerinin seyri açısından önemlidir. Yirminci yüzyılın başında, Türk dünyasında dil inşası ve alfabe reformu süreçlerine yeni bir bilimsel ve politik yaklaşım doğrudan tartışma konusu oldu. Kongreye katılan 131 delegenin 93'ü Türk halklarına aitti. SSCB'nin Azerbaycan, Tataristan, Başkurdistan ve Orta Asya Türk devletlerinin Arap alfabesinden Latin harflerine geçiş koşullarını yaratmasının amacı sadece Türk milletlerini aydınlatmak olamazdı. Rusların temel amacı, Türk halklarını SSCB'den kenarda yaşayan Türklerden ayırmaktı. Kongre ile Atatürk'ün reformları arasındaki bağlantı hakkında çok az şey söylenebilir de, kongrenin Türkiye'deki yazı devriminin hızla uygulanmasına, dil sorunlarının çözümüne ve Türkoloji araştırmalarına etkisi inkâr edilemez.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türkiye, Türkoloji'nin merkezi olacaktı. Bu amaçla 1924 yılında Türk Enstitüsü kurulmuş ve İstanbul'da Türkoloji Kongresi'nin teşkili talep edilmiştir. Bu tarihi olay, Türkiye ile SSCB arasında gizli bir rekabete sahne oldu. SSCB'nin amacı, Türk halklarının yazım programını değiştirerek Türkiye ile bir bölünme yaratmaktı. Ancak Atatürk beklenmedik bir şekilde Latin alfabesini Türkiye'ye getirmeye karar verdi. 1922 gibi erken bir tarihte, Atatürk'e Latin alfabesine geçiş teklif edilmiş, ancak o bunu kabul etmeyerek doğru zamanı beklemiştir (Elekberov, 2016: 4).

Bakü Türkoloji Kongresi, Türkçülük hareketine karşı stratejik bir adım olarak da değerlendirilebilir. Kongre, SSCB tarafından Türk halkları arasında bir boşluk yaratmak için düzenlenmiş, ancak Türkiye'nin aniden program değişikliği beklenmedik bir hamle olmuştur. Türkiye'deki Birinci Türkoloji Kongresi yazı konusunu yeniden ateşledi. 10 Haziran 1928'de alfabe reformuyla ilgilenmek üzere Dil Komisyonu kuruldu. Alfabe devrimi 9 Ağustos 1928'de başladı. Atatürk'ün amacı tüm milletin yeni alfabeyle öğrenmesiydi. Yeni alfabe okullarda tek alfabe olarak kullanılmaya başlandı. Aynı zamanda "dilde sadeleştirme" ve "Türkleştirme" hareketleri başladı (Пашаева, 2010: 13).

1928 yılının 1 Kasım'ında Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki hakkındaki 1353 sayılı kanunla Türkiye Cumhuriyeti için büyük önem taşıyan Alfabe Devrimi yapılmıştır. Aynı yılın 3 Kasım'ında ise bu kanun Resmî Gazete'de yayınlanmış ve hukuki olarak icraata konulmuştur (Avcı, 2000: 13-58, Akt: Değerli, 2008: 2). Türk dilinin durumuna gelince, Osmanlı İmparatorluğu döneminde milli bir dil olmamıştır. "Ümmet" kavramının ve şuurun artan hâkimiyeti, farklı din ve halklar temelinde bir "Osmanlı" milleti yaratma arzusu, üst sınıfta, sarayda Türkçenin yok sayılmasına ve bastırılmasına yol açmıştır. Dilde Arapça ve Farsça kelime ve kompozisyonlar hâkim konuma yükselmiştir. Arapça, Farsça ve Türkçe olmak üzere üç dilin karışımından oluşan bir yazı dili olan resmi bir dil oluşturulmuştur. Daha sonra "Osmanlıca" olarak adlandırılan bu dil, Arapça ve Farsça kelime ve ifadelerin hâkimiyetinde olmuştur: anadil ile dil arasında derin bir uçurum oluşmuştur. Bütün bunlar dilin sadeleştirilmesi ve Türkleştirilmesi hareketine yol açmıştır (Gökalp, 2010: 96). Cumhuriyet öncesi dönemde dilin sadeleştirilmesinde bir miktar ilerleme kaydedilmiş olsa da yerel dil ile yazı dili arasındaki ayırım bulanıklaştırılmamıştır. Türk dilinin milliliğini, zenginliğini ve

modernliğini sağlamak için bilimsel ve programlı bir şekilde müdahale etmek gerekmiştir. Bu, devrim yoluyla mümkündü. Dil devriminin ana nedeni bu olmuştur.

Atatürk, dil politikasının bilimsel temelde uygulanmasına yönelik yetkili bir teşkilatın kurulmasına büyük önem vermiştir. Bu amaçla yapılmış çalışmalar dil konusuyla sınırlı kalmayarak, tarih konularını da kapsamıştır. Türk Tarih Kurumu 15 Nisan 1931 yılının 15 Nisan'ında bu çalışmaları gerçekleştirmek maksadıyla kurulmuştur. 11 Temmuz 1932 gecesi Çankaya Köşkü'nde yapılan tartışmalarda ise Atatürk misafirlerine şöyle sormuştur: "Dil işlerini düşünme vakti gelmiştir. Ne diyorsunuz?" Dil üzerine yapılan görüşmeler ve tartışmalar sonunda o gece yekpare bir cemiyet kurulmasına karar verildi ve "Türk Dili Tetkik Cemiyeti" adını alacak bu örgütün bir projesi de hazırlandı.

Dil üzerine araştırmalar yapmak amacıyla 1932 yılının 12 Temmuz'unda ise Türk Dil Kurumu oluşturulmuştur. 1932 yılının 26 Eylül'ü "Dil Bayramı" olarak takvimde yerini almıştır. 1938 yılına kadar Mustafa Kemal Atatürk'ün talepleri üzerine dil reformu ile bağlı çalışmalar devam ettirilmiştir. Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin kurulmasının ardından yapılan çalışmalar neticesinde 26 Eylül 1932'de Birinci Dil Kongresi toplandı. Kongrede Türk dilinin kökleri, diğer dillerle ilişkisi, Türkçenin Osmanlı dönemindeki durumu, halkın yazı dilini anlayamaması, bu durumdan kurtulmak için kelime bulma ihtiyacı gibi konular ele alınmıştır.

Atatürk, edebiyat devriminde olduğu gibi, dil devriminin ilk yıllarında da herhangi bir taviz vermemiştir. İkinci Türk Dili Kongresi 1934'te, üçüncüsü 1936'da yapıldı. "Türk Dili Araştırmaları Derneği" nin adı kongrelerde değiştirildi. III. Dil Kongresi'ndeki ana tartışma konusu, Türk dilinin ilk dillerden biri olduğunu belirten Güneş Dili teorisiydi. Bununla bile tüm kelimelerin Türkçeye atılması aşırılığa ve yanlış anlaşılmalara neden olmuştur (Demirci, 2011: 3).

Güneş Dili teorisine göre, ilk insanın anlayışında Güneş annedir ve ilk insan sesi, bu anneye, Güneş'e duyduğu hislerden doğmuştur. Güneşin etkileri, insan beyninde bazı kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dil bu şekilde doğmuştur. Yani Güneş'in çeşitli etkilerine verilen isimler dile çevrilmiştir. Bir insanın ağzından çıkan ilk ses, Türk dilinin kökü olan beyaz morfemdir: beyaz totem güneşi ifade eder. İnsan, güneşe karşı duygularını ifade etmek için bu "beyaz" kelimesini çeşitli kelimeler yaratmak için kullanmıştır. Primattan insanlığa ilk geçen canlıların Orta Asya'da yaşayan Türkler olduğu ispatlandığından, ilk dili yaratan Türklerdir. Diğer diller de göç yoluyla Türkçeden gelmiştir. Elbette Güneş Dili teorisinin büyük bilimsel değeri yoktu. Ancak Atatürk'ün amacı Türk dilinin Türk tarihi kadar eski olduğunu göstermekti. Güneş Dili teorisini, dilin sadeleştirilmesi yolunda yazılı dildeki kafa karışıklığının üstesinden gelmenin bir yolu olarak görmüştür. Daha sonra Atatürk anlamsız zorlamalardan ve tatsız uydurmalarından dili kurtarmaya çalışmış ve hareketin seyrinde ılımlı bir dönem başlatmıştır. Reformun 1932-1934 yılları aşırı, 1934-1936 yılları ise ılımlı asimilasyon ile karakterize edilebilir (Üzeyirova, 2016: 3).

Bourdieu'ya göre asimilasyon simgesel şiddetin en uç örneklerinden biridir. Dil reformlarının uygulandığı bu dönemlerde Mustafa Kemal Atatürk'ün otoritesi yeteri kadar güçlü olmuş ve bu ona kolaylıkla simgesel şiddete başvurarak reformları aşırı asimilasyonla devam ettirebilme imkânı tanımıştır. Ancak Atatürk'ün dil reformunda o noktaya gitmeden daha ılımlı bir yol izlediği ve bunu toplumdaki kafa karışıklığının önüne geçmek için yaptığı görülmektedir.

Atatürk'e göre milli birlik ve eşitliğin oluşmasında dil büyük rol oynamaktadır. Dil, bir toplumun bireylerini birbirine bağlar ve onları bir kılar. Mustafa Kemal, S. M. Arsal'ın Türk Dili İçin kitabının önsözünde dilin birleştirici ve bütünleştirici rolünü şöyle ifade etmiştir: "Millî duygu ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması, millî duygunun

gelişmesinde başlıca etkendir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir, yeter ki bu dil bilinçle işlensin. Ülkesini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır." (Arsal, 2018: 3).

Atatürk, dil devriminin ilk yıllarında hiç taviz vermeden hızlı ve kısa sürede dili yabancı kelimelerden temizlemeye çalışmış, çok kısa sürede Türkçenin milli kimliğini ve tarihi zenginliğini sağlamayı istemiştir. Bu nedenle, ana odak, yabancı kelimelere karşılık bulmak, dilin kelime dağarcığını ve zenginliğini belirlemektir. Bu nedenle yurt dışında ve yurt içinde yayınlanan dil üzerine eserleri getirtmiş, uzmanlara, dil devrimiyle ilgili kişilere okutturmuş, kendisi de gece gündüz araştırmalar yapmış, notlar almış, dil kuralları üzerine saatlerce çalışmıştır. Hatta matematikle ilgili pek çok yeni kelime de icat etmiştir: "açı", "uzay", "gerekçe", "üçgen", "dörtgen", "dikey", "çap", "yarıçap", "eşit", "oran" vs.

Dil edinimini sağlamak için öncelikle bilimsel araştırmalar yapılmalı, Türkçeleştirilmemiş kelimelerin yabancı imajı ve özü korunarak Türkçeleşmiş kelimelerden ayırt edilmesi gerekmektedir. Tüm yabancı kelimeleri dilden çıkarmak yazı dilini zorlaştıracaktı. Aşırı asimilasyondan ve arınmadan ihtiyat eden Atatürk, daha ılımlı bir yolun doğru olduğu sonucuna varmıştır.

Atatürk'ün daha ılımlı bir yol izleme eğilimi, Osmanlıcılığa dönüş olarak anlaşılmalıdır. Artık sadece yabancı özellikleri tam olarak koruyan ve halkın anlamadığı kelimeleri atmayı daha uygun bularak dil edinimi ikileminden çıkmaya ve konuşulan dilde vatandaşlık kazanmış kelimeleri Türkçe'de tutmaya çalışıyordu: "Yeni Türkçe kelimeler sunabiliriz. Çalışmalıyız. Sadece Türk dilinin yapısı zorlanamaz. Bu yapısal meseleyi Türk dilinin zenginleşmesine havale etmeliyiz. Bir süre önce Ahmed Cevad Bey'e söyledim ki "ketebe", "yektübü" sözleri Arapçadan alınmıştır, "kâtip", "kitap", "mektup" ise Türk sözleridir".

Atatürk'ün ölümünden sonra dil devriminin seyrinde belirli bir değişiklik olmuştur. Dil kurumunun faaliyetlerinden ve devrimin gidişatından hoşnut olmayanlar, Atatürk'ün yaşamı boyunca fikirlerini içlerine atmışlarsa da sonradan "ortaya çıkmaya" başlamışlardır. Dil sorunu yine tartışma konusu oldu. En çok saldırıya uğrayan Dil Kurumu olmuştur. Muhafazakârlar ders kitaplarından yeni Türkçe kelimeleri çıkarmada ve geri dönmede ısrar ettiler. Ancak, devrimin başarılarını takdir eden ve daha adil önerilerde bulunanlar da vardı. Tüm bunlara rağmen dil devrimi devam etmiştir.

SONUÇ

Bourdieu alan kavramından bahsederken modern toplumların farklı alanlardan oluştuğunu ve bu alanların her birinin kendi içinde, kendine has çalışma biçimine göre konumlar arası mücadele ettiklerini belirtir. Ayrıca alanların her birinin bir çıkarı olmakla birlikte, o çıkara göre mücadelede gerektiren bir habitusu olduğunu söylemektedir. Mustafa Kemal Atatürk de inşa etmekte olduğu modern toplumun farklı alanlarında, farklı yol izlemiş, kendi simgesel sermayesini ve yenilikçi ruhunu kullanarak toplumun kültürel sermayesi başta olmakla, simgesel sermayesini yükseltmeye odaklanmıştır.

Dil devrimi, Türkçedeki uzun bir tarihsel gelişimin kaçınılmaz bir sonucu ve yapılandırıcı yapı edimidir. Osmanlı'dan Türkçeye geçiş toplumda bölünmelere yol açmıştır. Devrimin gidişatından memnun olmayan güçler olsa da reform devam etmiştir. Bugün bile Atatürk'ün dil inkılabının yanlış olduğunu ve inkılabın Türkleri İslam dünyasından uzaklaştırdığını söyleyenler var. Hatta 2014 yılı sonunda Parlamento'da ortaokullarda Osmanlı dilinin öğretilmesine ilişkin tartışmalar olmuştur.

Atatürk'ün dil devriminin kaçınılmaz bir sonucu olarak Türkçe çok zengin ve modern bir kültür dili haline gelmiştir. Türkiye'de yaşayan konuşma dili ile yazı dili (edebi dil), aydınların dili ve halk dili arasındaki uçurum kapatılmıştır. Türk dili, anlatım ve üslup açısından sadeleştirilmiş ve esneklik kazanmıştır. Dil devriminin ve dil politikasının uygulanmasının bir sonucu olarak elde edilen başarılar, Atatürk'ün amaçladığı gibi, dilin toplumda ve ulusal kültürde birleştirici ve birleştirici rolünü sağlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk alfabe ve dil devrimlerini gerçekleştirmekle kısa bir zamanda ülke nüfusunun sadece kültürel sermayesini değil, aynı zamanda simgesel sermayesini de yükseltmek, milletin habitusunu değiştirmek, daha ileri görüşlü ve modern bir toplum inşa etmek için çalışmıştır. Atatürk'ün dil konusuna, dolayısıyla milletin kültürel sermayesini yükseltmeye verdiği önemi ölümünden kısa bir süre önce kişisel servetinin bir kısmını Tarih ve Dil Kurumları'na miras bırakmasından anlayabiliriz.

1928 yılından başlayarak gerçekleştirilen dil ve harf devriminin Atatürk'ün vefatına kadarki sürecini özetlersek, bu devrimin yüksek habitusa ve simgesel sermayeye sahip grupları daha çok etkilediğini görmekteyiz. Reformların ilk etkileri yönetici sınıflarda kendini göstermiştir. Reformların bu yıllarında kültürel sermayesi zayıf olan kesimlerin, özellikle konumu itibarıyla kent merkezlerinden uzakta yaşayanların dil ve harf devriminden uzak kaldıklarını söyleyebiliriz. Elbette, reformların tam oturması ve toplumun bütün üyelerini etkileyebilmesi için zamana ihtiyaç olmuştur. Harf ve dil devrimin başlamasından yaklaşık 15 yıl sonra, 1940'ların sonlarına doğru harf ve dil devrimi yavaş yavaş kent merkezlerinden kenarda, uzak köylerde yaşayan nüfusu da etkisi altına almaya başlamıştır. Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruculuğu zamanı Atatürk'ün çözmeye çalıştığı esas sorunlardan olan harf ve dil devrimi sırasında birçok sorun yaşansa da zamanla bu sorunlar çözülmüş ve modern dil oluşturulmuştur.

KAYNAKÇA

- Aktaş, A. (1999). Atatürk ve harf devrimi. *Erdem*, 11 (33), 699-714.
- Allahverdiyeva, F. (2016). Atatürk ve biz. *M. K. Atatürk 135, Türkiye Cumhuriyeti Azerbaycanlı Genç Araştırmacıların Araştırmaları Konferansı*, Bakü Devlet Üniversitesi.
- Arıkan, Z. (1990). Latin harfleri. *Atatürk Yolu*, 2 (5), 2-19.
- Arsal, S.M. (2018). *Türk dili için*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Avcı, C. (2000). *III. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapısı ve faaliyetleri (1927-1931)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Bourdieu, P. (1968). Structuralism and theory of sociological knowledge. *Social Research*, 35 (4), 681-706.
- Bourdieu, P. (1997). *Toplumbilim sorunları*. İstanbul: Kesit.
- Bourdieu, P. (2015). *Ayırım: Beğeni yargısının toplumsal eleştirisi*. Ankara: Heretik.
- Bourdieu, P. ve Passeron, J. (1977). *Reproduction: In education, society and culture*. Londra.
- Boyacıoğlu, R. (Temmuz 2001). Harf devrimi ve sağladığı kolaylıklar, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 17 (50), 410-435.
- Buluç, S. (1981). Osmanlılar devrinde alfabe tartışmaları. *Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu*, 41-57.
- Coşar, A. M. (2002). Cumhuriyet dönemi dil hareketleri ve dil tartışmaları. *Türkler*, 18, 65-73.

- Değerli, E.S. (2008). Amerikan basınında Türk harf ve dil devrimi. *80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu*, Yeditepe Üniversitesi.
- Demirci, Ü. Ö. (2011). Türk dünyasında Latin alfabesine geçiş süreci (geçmişten günümüze). *Türk Yurdu dergisi*, 100 (287), 225-229.
- Dinç, S. (2004). *Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi*. Adana: Nobel.
- Elekberov, F. (2016). *90 yıl önce Bakü'de Türkoloji Kurultayı'nın geçirilmesinin sırrı*. Bakü: Türküstan Gazetesi
- Eren, A. C. (1950). *Tanzimat, Millî Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi*, 11, 737-759.
- Gökalp, Z. (2010). *Türkçülüğün esasları*. Bakü: Hazar Üniversitesi.
- Hacı, R. (2014). *Türkiye Cumhuriyeti'nde tahsil, bilim ve din, tarih ve onun problemleri*. № 4
- Hatipoğlu, V. (1981). *Ölümsüz Atatürk ve dil devrimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- İnan, A. (1969). *Milliyetin temeli olan dil birliği. Atatürk'e Saygı*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kale, M. (1999). Harf devrimi. *Erdem*, (Cumhuriyet Özel Sayısı-III), 811-831
- Karademir, C. Ö. ve Kaya, M. (2020). Sınıf eşitsizliğinin Bourdieu'nun sermaye ve habitus kavramları üzerinden değerlendirilmesi: Parazit filminin betimsel analizi. *TRT Akademi Dergisi*, 5 (10), 644-667.
- Levend, A. S. (2011-06-01). *Türk dilinde gelişme sadeleşme evreleri*. Ankara: Dil Derneği.
- Mango, A. (2000). *Atatürk*. İstanbul: Sabah Kitapları.
- Swartz, D. (2011). *Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi*. İstanbul: İletişim.
- Tavlı, B. Ş. (2013). *Toplumsal ve iletişimsel bir dönüşüm uygulaması: Kemalist Türkiye'de dil devrimi*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ülkütaşır, M.Ş. (1981). *Atatürk ve harf devrimi*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Üzeyirova, T. (2016). I. Türkoloji kurultayı ve Atatürk'ün dil politikası, *M. K. Atatürk 135, Türkiye Cumhuriyeti Azerbaycanlı Genç Araştırmacıların Araştırmaları Konferansı*, Bakü Devlet Üniversitesi.
- Yücel, Y. (Kasım, 1988). Atatürk ilkeleri. *Türk Tarih Kurumu Belleten Dergisi*, 52 (204), 810-824.
- Пашаева, Г.А. (2010). “Великий человек, которого потерял мир” о Мустафе Кемале Атамюрке. Bakü: Kanun.